

Patentsystemet under pres

Vederlagsordning bør supplere eksisterende patentsystem mener arbejdsgruppe

Patentsystem kritiseres af mange	>	Flere og flere sætter spørgsmålstegn ved den måde, det nuværende patentsystem fungerer på. Det sikrer ikke en optimal udnyttelse af patenteret viden til gavn for samfundet.
Ude af trit med videnøkonomi og globalisering	>	Det eneretsbaserede system er skabt i en anden tid og lever ikke op til de krav, det videnbaserede og globaliserede samfund stiller. Oversættelse af patenter er så dyrt, at mindre virksomheder ikke kan følge med.
EF-patentets status ikke afklaret	>	EF-patentet med gyldighed i hele EU har længe været diskuteret som mulighed, men det er stadig ikke besluttet at indføre.
Vederlagsbaserede patenter skal supplere	>	Teknologirådets arbejdsgruppe foreslår at supplere med vederlagsbaseret patentsystem og øget brug af tvangslicenser for at undgå, at patenter blokerer for at udnytte ny viden.

Dette nyhedsbrev er skrevet på baggrund af og som opfølgning på anbefalinger fra Teknologirådets arbejdsgruppe offentliggjort i rapporten "Anbefalinger til patentsystemets fremtid" fra 2005.

Viden og udvikling af viden er afgørende for velfærdssamfundet. Flere og flere virksomheder sælger ikke produkter men viden. Økonomisk værdi kommer fra viden og idéer. Hvis samfundet skal have det optimale udbytte af denne viden, er det afgørende, at patentsystemet fungerer godt i samspil med nutidens marked.

Patentsystemet er grundlagt i det 19. århundrede og blev udviklet med industrisamfundet for øje. Mens teknologien siden da har udviklet sig med stor fart, er patentlovgivningen ikke tilpasset med samme hastighed. Det har bl.a. betydet, at flere og flere ting patenteres. Men det er ikke nødvendigvis et udtryk for, at der er balance mellem samfundets fordele og ulemper ved patentsystemet. Den omkostning, som

samfundet påtager sig ved at tildele enerettigheder til opfindelser, skal retfærdiggøres ved en hurtigere teknologisk udvikling.

En arbejdsgruppe under Teknologirådet præsenterer i rapporten "Fremtidens patentsystem" en række forslag til, hvordan man kan sikre en bedre sammenhæng mellem de patentretlige regler og nutidens samfund. Gruppen støtter bl.a. ideen om et fælles EF-patent, og anbefaler at der skabes lettere adgang til patenteret viden samt en mere differentieret beskyttelse end i dag. Dette nyhedsbrev ser nærmere på, hvordan det internationale arbejde med at forny patentsystemet falder i tråd med arbejdsgruppens anbefalinger.

EPO, European Patent Organization

EPO er et samarbejde mellem EU-landene samt Schweiz, Liechtenstein, Monaco og Cypem. EPO udsteder europæiske patenter efter Den Europæiske Patentkonvention, EPK. Danmark tiltrådte EPK og blev medlem af EPO i 1990. EPO har et trilateralt samarbejde med Japan Patent Office (JPO) og United States Patent and Trademark Office (USPTO). Formålet med samarbejdet er at skabe et mere effektivt verdensomspændende patentsystem bl.a. ved at harmonisere administrationen af industrielle ejendomsrettigheder.

WIPO (World Intellectual Property Organisation)

WIPO er en organisation under FN, der administrerer multilaterale traktater og konventioner inden for immaterialretten, herunder bl.a. Pariserkonventionen, PCT-systemet og Madrid-Protokollen. WIPO har 171 medlemslande. På basis af en national ansøgning kan patenthave-re opnå en international registrering hos WIPO og derigennem opnå eneret i en række udvalgte lande.

Stigende internationalisering

Patenter er fra gammel tid nationale. Hvert land har traditionelt haft sin egen patentret og sine egne patentmyndigheder. Kravene for at opnå et patent og retsvirkningerne af det er stadig vidt forskellige rundt omkring i verden.

Med den stigende internationalisering og globalisering er dette system forældet, da opfindelser i dag ofte udnyttes på tværs af landegrænser. Gennem årene har man indført forskellige tiltag på internationalt plan for at gøre det nemmere at få patent i flere lande. En række lande, herunder Danmark, har underskrevet den såkaldte "Patent Cooperation Treaty" (PCT), der overlader visse dele af sagsbehandlingen til nationale patentmyndigheder. Flere europæiske lande er desuden med i den europæiske patentkonvention, der etablerer et egentlig overnationalt patentsystem, hvor patentkontoret "EPO" udsteder patenter med virkning i alle medlemslandene.

Ved siden af disse samarbejder har man dog stadig de nationale patentsystemer. Det er fortsat de nationale domstole i de enkelte lande, der afgør patentretlige spørgsmål.

EF-patent skal fremme konkurrencen

I det nationalt baserede patentsystem udgør udgifter til oversættelser til alle EF-sprog en meget tung økonomisk post for EU-landene. De høje oversættelsesudgifter betyder fx, at patenter i dag koster dobbelt så meget i EU som i USA. Derfor er det kun få små og mellemstore europæiske virksomheder, der i dag har råd til patenter. Ideen om en EF-patentordning blev født for at fjerne denne konkurrencebegrænsning. Formålet er at etablere et system med central udstedelse af

patenter og en central domstol og dermed gøre Europa mere konkurrencedygtigt med USA og Japan.

EF-patentet vil – hvis det bliver en realitet – efter planen dække alle EU-lande. Det skal dog ikke erstatte de nationale og europæiske patentsystemer, men bestå ved siden af dem.

Opfindere vil frit kunne vælge den type patentbeskyttelse, de mener passer dem bedst. EF-patentet vil gøre det muligt at få patent i alle EU-lande med en enkelt ansøgning.

Der er endnu ikke enighed i EU om, hvor mange sprog, der skal oversættes til i forbindelse med et EF-patent, men man arbejder hen mod tre eller færre. Netop det sproglige aspekt er dog den største hindring frem mod enighed om et eventuelt fælles patentsystem i EU.

Teknologirådets arbejdsgruppe støtter ideen om et fælles EF-patent på et eller to sprog samt på sigt et globalt patentsystem, hvor patenter udstedes og håndhæves fra centralt hold.

EF-patentet

Målet med EF-patentet er at indføre et patent med automatisk gyldighed i hele EU. Med EF-patentet vil kompetencen til at udstede nationale patenter overgå officielt til Fællesskabet med EPO som udstedelsesmyndighed. Det betyder, at retsvirkningerne af et EF-patent ikke længere vil være et nationalt anliggende, som det er tilfældet i dag. Der oprettes samtidig en EF-patentdomstol, der afgør retsvirkningen af patenter i EU. Et EF-patent på et eller to fælles sprog vil kunne reducere udgifterne ved patentudstedelse på tværs af europæiske landegrænser. Det vil betyde, at flere små og mellemstore virksomheder får økonomisk mulighed for at opnå patenter, som gælder i hele EU.

Forhandlingerne om EF-patentet er endnu ikke afsluttet og det er stadig usikkert om det bliver en realitet.

Supplement til patentsystemet

Patentsystemet er i dag eneretsbaseret, dvs. en patenthaver kan vælge, om han vil lade andre udnytte hans patenterede opfindelse eller ej. Hvis han vælger at forbyde, at andre bruger patentet, kan det blokere for effektiv udnyttelse af vigtig patenteret viden. For at forhindre dette, foreslår Teknologirådets arbejdsgruppe, at man indfører et "vederlagsbaseret" patentsystem ved siden af det eneretsbaserede system. Det vil betyde, at opfindere ikke kan forbyde brug af patentet. Dem, der udnytter en patenteret opfindelse, har til gengæld pligt til at betale for brugen.

En sådan vederlagsordning vil være en nyskabelse uden sidestykke i udlandet. I de nordiske lande har man dog en vederlagsordning inden for

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105

ophavsretten, som betyder, at skoler m.fl. må kopiere litteratur til undervisning uden tilladelse fra forfatterne og deres forlag. Skolerne skal betale en afgift til COPY-DAN, som sender pengene videre til ophavsmændene.

Lettere adgang til patenteret viden

Det sker, at patenthavere blokerer den tekniske udvikling langt frem i tiden ved at udnytte deres eneret. Arbejdsgruppen har en række anbefalinger til, hvordan man kan lette adgangen til patenter, og fremhæver bl.a., at man bør analysere mulighederne for at gøre tvangslicenssystemet mere smidigt og operationelt. Tvangslicenser sikrer, at rettighedshavere, der misbruger deres stilling og nægter at give andre licenser, kan blive dømt til at gøre det på visse betingelser.

Tekniske produkter består ofte af mange opfindelser, der fungerer sammen. Når man vil producere og markedsføre teknologiske produkter, har man derfor ofte brug for en lang række tilladelser - eller licenser - fra forskellige rettighedshavere. Det kan imidlertid være stærkt arbejds- og ressourcekrævende at skaffe disse licenser. Arbejdsgruppen mener, der bør skabes incitamenter, som sikrer, at bestemte patenter med en tværgående betydning gives fri til offentlig benyttelse.

På internationalt plan er man hidtil gået to veje for at løse disse problemer. For det første indeholder de fleste landes patentlovgivning regler om tvangslicens. For det andet findes der nogle forskellige frivillige ordninger, der kan lette adgangen til licenser. En sådan ordning er såkaldte "patentpuljer", hvor flere virksomheder lægger deres patenter ind i en fælles pulje, hvorpå de virksomheder, der deltager i ordningen, har ret til at udnytte patenterne. Ordningerne kan betegnes som en "mekanisering" af licensproceduren. Noget tilsvarende kendes fra ophavsretlig beskyttelse af musikværker, hvor komponister og tekstforfattere kan overlade det til "forvaltningsselskaber" at give tilladelse til - og opkræve vederlag for brug af deres værker.

Teknologirådets arbejdsgruppe anbefaler, at patent-systemet i stigende grad udvikles til at være en vederlagsret frem for en eneret, som det er tilfældet i dag. Gruppen mener i den sammenhæng, at det er et forsøg værd at fremme udbredelsen af "vederlagsordninger" på det patentretlige område som en form for supplement til den traditionelle eneretsbaserede licensaftale. Disse anbefalinger er i tråd med forslaget til et EF-patent, som indeholder en mulighed for, at indehavere af et EF-patent kan tillade enhver at udnytte opfindelsen som licenshaver mod en godtgørelse der er fastsat på forhånd. Arbejdsgruppen peger dog på, at det kan være vanskeligt at etablere en egentlig prisstruktur, da patenter varierer meget i værdi.

Open Source

Begrebet open source stammer oprindeligt fra ophavsretten og sigter til, at den, der har ophavsret til et computerprogram lægger sine beskyttede programkoder ud til fri brug. Det sker sammen med en licens, der giver hvem som helst ret til at studere, udnytte og videreudvikle koderne til et vilkårligt formål og uden at betale licens.

Open Source og åbne standarder

I dag opererer man med mange forskellige og hemmelige filformater og udvekslingsstandarder, som gør det meget svært for nye aktører at trænge ind på softwaremarkedet. Eksempler herpå er dokumentformatet til Microsoft Word og forskellige formater til multimedie. Her kan såkaldte "åbne standarder" være med til at sikre, at uafhængige produkter kan arbejde sammen. En åben standard henviser til den fuldstændige tekniske dokumentation, der er nødvendig for at skabe interoperable produkter - produkter der kan "tale sammen". Alt efter definitionen på en åben standard kan det også indebære krav om, at standarden skal kunne bruges vederlagsfrit og at reguleringen af standarden skal forvaltes af en uafhængig institution. Åbne standarder kan ses som en strategi til at skærpe konkurrencen på softwareområdet og gøre det lettere at introducere nye softwareløsninger på markedet.

Åbne standarder bruges allerede på flere områder. Sun Microsystems, der står bag kontorpakkerne Star-Office, har gjort deres "OpenDocumentFormat" (ODF) til en åben standard gennem standardiseringsorganisationen "OASIS". ODF benyttes i dag i "kontorpakker" så som OpenOffice.org, IBMs Workplace, KOffice, AbiWord m.fl. til tekstbehandlingsdokumenter, regneark, præsentationsgrafik m.v. Der arbejdes for tiden på at få ODF godkendt som ISO-standard, og iagttagere hævder, at det kun er et spørgsmål om tid før det formelt falder på plads. ODF menes at have potentiale for at sikre fri udveksling af dokumenter mellem konkurrerende softwareprodukter uden de "konverteringsproblemer" der i dag er til gene for brugerne og potentielt fører til "lock-in" ift. en bestemt leverandør. Microsoft - som sidder på størstedelen af "Office"-markedet - kritiseres ofte i debatten om åbne standarder, og her er det interessant, at Microsoft for nylig har indledt et samarbejde med organisationen Ecma med henblik på at vinde tilslutning til virksomhedens eget bud på en åben standard for "Office"-dokumenter.

Samlet set udgør Europas små og mellemstore virksomheder de mest innovative softwareudviklere i verden i dag. Men visse grupper peger på, at udviklerne af Open Source Software ofte ikke har økonomi til at undersøge, om de krænker patenter med deres software eller licenser. De er

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekn.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekn.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekn.dk

ISSN: 1600-2105

samtidig ude af stand til at beskytte sig imod andres patenter, da de er små spillere overfor de store multinationale selskaber. Open Source-tankegangen gør op med disse økonomiske barrierer.

Arbejdsgruppen peger på, at Open Source-miljøet har vist helt nye veje til innovation og udvikling. Gruppen støtter Open Source-tankegangen, da den teknologiske udvikling har skabt behov for en mere differentieret tilgang til beskyttelsen af immaterialretten. Samtidig understreger gruppen, at der i dag kan være brug for billigere og hurtigere patenteringsprocesser for produkter med en kort levetid, inden for fx både informations- og bioteknologi. Men Open Source er et ømtåleligt emne set i et EU-retligt lys, efter at det ikke lykkes at få godkendt et forslag til et software-direktiv i EU-Parlamentet sidste år. Det er endnu uvist, om, og i givet fald hvornår, Kommissionen vil fremlægge et nyt udkast om softwares patenterbarhed.

Et patents varighed

Patentretten varer som udgangspunkt i fem år og kan forlænges op til 20 år. Beskyttelsesperioden er ens for alle typer af opfindelser. Forskellige opfindelser har dog ikke behov for at være beskyttet i lige lang tid, bl.a. fordi de udviklingsomkostninger, der skal hentes hjem i patentperioden, varierer. Samtidig forældes nogle opfindelser hurtigere end andre.

Variierende beskyttelseslængde

Arbejdsgruppen anbefaler, at man analyserer mulighederne og problemerne ved et patentsystem med mere differentierede beskyttelseslængder. Gruppen advarer samtidig mod, at man fx tildeler nye teknologiske områder for stærke patenter. I patentpraksis er der forskel på områder, hvor næsten alt er opfundet og på nye områder. Patenter for såkaldte pioneropfindelser kan formuleres, så de giver patenthaveren en bred, omfattende beskyttelse, der sætter ham i stand til at forbyde en lang række andre produkter. Opfindelser, der bare forbedrer den eksisterende teknologi, kan derimod kun få en mere snæver beskyttelse. Der er i dag en tendens til, at der tildeles for stærke patenter i den tidlige fase af udviklingen af nye teknologier, før konsekvenserne er tilstrækkeligt belyst. Arbejdsgruppen mener derfor, at det må være muligt at genoverveje patenter på nye teknologiske områder. Samtidig anbefaler arbejdsgruppen, at man undgår at give uindskrænkede produktpatenter. I stedet mener gruppen, at egentlige produktpatenter bør erstattes af patenter på anvendelses- og/eller fremgangsmåde. En anden mulighed er indskrænkede produktpatenter, hvor det kun er selve opfindelsens kernefunktion, der er patenteret.

En gradbøjet eller variabel beskyttelse er allerede delvist mulig på nogle områder i dag. For eksempel er der patenter og brugsmodeller - også kendt som små patenter - varemærker og copyright i mange lande. I forbindelse med lægemidler har man indført nogle såkaldte "supplerende beskyttelsescertifikater", der giver lægemidler beskyttelse ud over de normale 20 år.

I USA har det været på tale at forlænge beskyttelsestiden, hvis det drejer sig om opfindelser, der har relation til "National or Homeland security", hvilket blev aktuelt efter den 11. september 2001. Et eksempel var at få et produkt på markedet hurtigere end normalt, og som skulle beskytte mod militærangreb.

Behov for mere viden

Patenter betyder ikke det samme i samme grad for alle, der bliver berørt af dem. Det er de lovgivende myndigheder, der vurderer de forskellige virkninger som en eventuel ændring af systemet vil give. Ifølge arbejdsgruppen bør der gælde et slags forsigtighedsprincip, så patentsystemet fremover kun ændres, hvis det kan godtgøres, at det vil gavne den teknologiske udvikling. Et lignende forsigtighedsprincip er ikke tidligere set i andre lande.

Arbejdsgruppen mener, at det er nødvendigt at inddrage flere aktører i beslutningsprocessen for at få belyst flest mulige sider af sagen. Det kan fx være forbrugergrupper, fagforeninger, miljøgrupper og udviklingsorganisationer. Det vil betyde, at patentsystemet bliver belyst fra en bredere kreds af interesser, og at man dermed får et mere dækkende billede af systemets konsekvenser. Arbejdsgruppen anbefaler i øvrigt, at der gennemføres mere grundige analyser af de mulige nationale og internationale virkninger ved fremtidige ændringer af patentsystemet. Det vil give et mere dækkende beslutningsgrundlag, end der findes i dag og dermed større chance for at skabe et patentsystem, der lever op til nutidens behov.

Kilder:

Bengt Domeij, docent, juris doktor, Industriell ekonomi och organi, Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm.

Marianne Levin, Professor i civilret (immaterialret), Stockholms Universitet. Deltog som opponert ved den internationale konference om arbejdsgruppens anbefalinger.

Niels Stevnsborg, Chief Examiner, EPO.

Jens Schovsbo, Professor, dr. jur., Københavns Universitet. Medlem af arbejdsgruppen.

Anne Reinholdt, Patent- og Varemærkestyrelsen.

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105

Links til mere viden:

www.epip.ruc.dk
http://europa.eu.int/comm/internal_market/indprop/docs/patent/consult_en.pdf
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/da/lvb/l26056a.htm>
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/da/lvb/l26056.htm>
<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26051.htm>
www.europe-info.de/facts/da/da.pdf
www.softwarepatenter.dk
www.european-patent-office.org
www.wipo.dk
www.dkpto.dk
<http://www.odfalliance.org/>

Læs/download rapporten "Anbefalinger til fremtidens patentssystem" fra Teknologirådets hjemmeside, www.tekno.dk, under publikationer.

Fra Rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Redaktør Ida Leisner. Dette nummer er skrevet af journalist Lene Rosenmeier.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget:

Nr. 221: Nedtælling til metroens 4. etape - Cityringen
Nr. 220: Afgang for grøn transport – skal Danmark med?
Nr. 219: Dansk energiforbrug skal ned
Nr. 218: Dansk miljøteknologi til hele verden
Nr.217: Borgernes nationalparker
Nr.216: Fortsat strid om GMO-regler

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Tlf. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk

ISSN: 1600-2105